

נתיבות ההוראה

פסקי הלכות, תשובות והוראות

מאת מורינו הרב שליט"א ומרבני בית ההוראה יד הרמ"ה

פרשיות תרומה - תצוה, אדר א' תשפ"ד | גיליון ו'

להוצאת חידו"ת ממורינו

הגאון הגדול רבי מתתיהו דייטש שליט"א

גאב"ד רמת שלמה, ובעל נתיבות אדם

נתיבות ההוראה

ביטול שכירות מחמת קלקול מערכת החימום

שאלה: ע"ד הרו"ד שבא לפנינו בראובן ששכר בית משמעותי, וכבר נחתם שטר חוזה ביניהם, ולפני שנכנס לדור שם נודע לו שמערכת החימום בבית [הנקרא יונקראם] מקולקל, וכן שאין סורגים לדלת היוצא מהמטבח למרפסת הפונה לרשות הרבים, והבית נמצא בקומה תחתונה, ולכן תובע ראובן לבטל השכירות מחמת מקח טעות, הן מפאת קלקול מערכת החימום, שזה כולל גם חימום מים לרחיצה, והן מחמת חסרון הסורגים שיש בזה משום פחד מפני גנבים, בפרט שהדירה נמצאת בקומה תחתונה שאפשר בקל לפרוץ שם. והמשכיר טוען שהיות שיש הרבה בתים שהיונקראם מקולקל היה לו לשוכר לעמוד על זה, ומוסיף שהשוכר שלפניו היה גר שם כך כמה שנים. וגם מוסיף, שנרמה לו כי אכן אמר לו מראש שזה לא עובד, וגם הוסיף שאמר לו שיתקין לו מוגנים בשתי הדריים, והשוכר טוען להד"ס שלא דיבר מזה כלל רק אמר לו בתוספת בעלמא שיתקין לו גם מוגנים ללא קשר לקלקול החימום.

ובנוגע לסורגים, טוען המשכיר שהשוכר הרי ראה וברק את הדירה לפני חתימת החוזה ולא אמר כלום, הרי סביר וקובל, וממילא אינו יכול עכשיו לבקש זאת ממנו. והשוכר טוען שבשעה שבא לראות הדירה נמצאו אנשים שם במטבח ולא ברק כל כך בחזקה, והיה ברור לו שיש שם סורגים כנהוג בדרך כלל בקומה ראשונה.

תשובה: הצדק עם השוכר, וחייב המשכיר לתקן את מערכת החימום והסורגים, ואם אינו מתקנם, יכול השוכר לבטל השכירות.

בירור הענין: כתב השו"ע (ח"מ סי' שיד, סעי' א) בזה"ל, המשכיר בית לחבירו חייב להעמיד לו דלתות ולפתוח לו חלונות שנתקלקלו ולחזק את התקרה ולסמוך את הקורה שנשברה ולעשות נגר ומנעול כו' וכל כיוצא בזה מדברים שהם מעשה אומן וזה עיקר גדול בישיבת הבתים והחצרות, עכ"ל. והוא לשון הרמב"ם (פרק ו' מהל' שכירות, הל' ג), ומקורו בסוגיית הגמ' (ב"מ, דף קא ע"ב), ע"ש.

ומבואר שחייב המשכיר להעמיד לו הבית שיהיה ראוי ומתוקן כראוי בכל דבר המעכב את הדירון הרגילים בבית שלם ומתוקן. והנה פשוט שנכלל בזה מערכת יונקראם המחמם את כל הבית על כל חדריו, וכן לצורך מים חמים, מוטל החובה על המשכיר לתיקונו, אם ידע השוכר שזה נמצא שם ואדעתא דהכי שכר את הדירה.

וכמש"כ הערוך השלחן (סי' שיד, סעי' ד) וז"ל, בכל מקום ומקום לפי מנהגו חייב המשכיר לתקן דברים הקבועים, כמו במדינתנו, לעשות חלונות כפולים בימי החורף, ולתקן תנורי בית החורף עם כל השייך להם, ולהמיה הכתלים מבחוץ בימי הסתיו, ולשפוך עפר סמוך לכתלים, שלא יכנסו הקור לבית, וכל כיוצא בזה, עכ"ל. [ועי' בשו"ת מכתם לרד"ק (ח"מ, סי' י) דהעלה לדינא, בשוכר בית חדש והכתלים לחים ואי אפשר לדור שם בלא חימום, דמקרי מום עובר, אלא שיוכל לנכות הוצאות החימום. ולמד כן ממש"כ הרא"ש ז"ל שהו"ד בשו"ע (סי' רלב, סעי' ה) בעישנו הכתלים שאין זה מקח טעות, אלא מנכה לו הוצאות החימום, יעו"י"ש. ונראה דשאני מנידו"ד, דהתם הוי מום עובר, משא"כ הכא, ומ"מ פסק גם התם שמנכה לו דמי החימום, ורו"ק].

ובזה נראה פשוט, שנכלל מערכת החימום, בפרט שזה היה נמצא בשעת השכירות בדירה, והיה ברור לשוכר שזה מתוקן כראוי, חל חוב על המשכיר לתקנו כראוי. ואם אינו רוצה לתקנו, וגם אינו מוכן שהמשכיר יתקנו וינכה מדמי השכירות, הרי זה נחשב למום כמקח, ויכול לבטל השכירות.

ומה שטוען המשכיר שהרי עומד לתקן לו מוגנים בשני חדרים מהבית, אין זה תשובה, כי אינו דומה חימום זה לחימום של הראדיאטור"ם שנמצאים שם בכל חדרי הבית, ואף שרוצה עכשיו להוסיף לו מכשירי חימום אחרים בשאר חדרי הבית, אין זה דומה כלל לחימום הטוב והמועיל של היונקראם"ם שידע השוכר שנמצא שם בבית, וגם אין זה פתרון למים החמים כידוע, ממילא אין זה תשובה למענת השוכר.

~ המשך בעמ' 2

תוכן הענינים

ד"ת ממורינו הרב שליט"א:

נתיבות ההוראה: ביטול שכירות מחמת קלקול מערכת החימום
נתיבות ההלכה למעשה: אמירה לנכרי בשבת, רשות מבעה"ב
נתיבות הש"ס: בירור המנהג שכי"א מברך ברכת האור כמוצ"ש
נתיבות רבותינו: תפילה

ד"ת מרבני בית ההוראה:

א. אכילה קודם תפילה ערבית ברגיל להתפלל מוקדם
ב. הנחת טופות ע"ג הפלטה מערב שבת שיתבטלו עליו

נתיבות ההלכה למעשה

תשובות הצרות, והוראות למעשה

לקיחת אוכל מה'חדר אוכל' לחדרי האירוח
שאלה: אלו הנופשים בבתי הארחה וכדו', אם מותר לקחת מה'חדר אוכל' מוצרי אוכל ושתיה לחדרי המלון.
תשובה: תלוי ב'תקנון' של המקום. ואני רגיל להשיב בענינים אלו מה שמעתי ממנו"ר רבינו הגדול המנחת יצחק זצ"ל: זו שאלה מובה, אך זה לא שאלה לרב... צריך לשאול זאת את מנהלי המקום אם הם מסכימים לזה או לא, וכדבריהם כן יקום.

וכוונה עמוקה יש בזה, להאיר עיני השואל, מה הנך בא לשאול, הרי אתה מרגיש שזה לא כשורה... דממ"נ אם זה מותר לא היית מסתפק...

ומתוך הנסיון למדנו שברוב הפעמים שנשאלים בכגון דא, אם מותר לעשות כל מיני התחכמויות והערמות שונות להוציא ממנו או להתנהג שלא כשורה - כי כאשר מבהירים לשואל איך הוא בעצמו רואה בזה צד של גולה אלא שעינו ממטעות - ורצונו להינקות על ידי שיוציא 'היתר' מהרב, - אכן ברוב הפעמים השואל בעצמו תופס טעותו וחוזר בו מיד ממחשבתו. [איברא אין הדברים נאמרים כאשר יש איזה שאלה אמיתית שיש צדדים לכאן ולכאן בדיני ממונות, ופשוט].

התארהו בדירה ושכחו לנתק את האוועקה' - בירור בד' העימוד בענין אמירה לנכרי בשבת

שאלה: אורחים שהתארהו בשבת בדירה לכבוד שמחת חתן וכלה [של נכדים], ובבוקר ראו ששכחו לנתק את מכשיר האוועקה של דלת הכניסה, וכעת אינם יכולים לצאת מהבית לתפילה וסעודה כי הדלת מחובר לאוועקה. להתייר לאמירה לעכו"ם שינתק התיבור ולפתוח הדלת.

תשובה: מותר לומר לעכו"ם שינתק התיבור ולפתוח הדלת. דנראה דבכ"ז מקרי צורך גדול, הן משום סעודת שבת, והן מחמת שמחת חתן וכלה, ובמקום צער גדול, יש לסמוך שפיר על שימת העימוד שהביא הרמ"א (סי' רעו, סעי' ב. סי' שו, סעי' ה) שהתירו ~ המשך בעמ' 4

המשך (מעמ' 3) בענין הנחת עופות על הפלטה בערב שבת:

ולפי דברינו דבנותן קדירה בהטמנה לשם בישול מותר, דבכה"ג לא גזרו, א"כ לפי"ז במטמן קדירה בגפת ונתנה לשם בשביל בישול יהא מותר, והוה תימא דבדואי בכה"ג יש לחוש הפעם אחרת יטמין ברמץ ויחתה דהא בשביל זה גזרו דלא יטמין במוסף הבל. אלא יש לחלק, דבאופן שמתמינו במוסף הבל בודאי דאסור אף דנתנו בשביל בישול וכנ"ל, דבכה"ג הוא גזירת חז"ל דשמא יטמין ברמץ ויבא לחיתוי, משא"כ כשמתמינו באינו מוסף הבל אלא נתנו ע"ג דבר המוסף הבל עדיין יש לומר דמותר.

ג. וכן יש לדון דמותר מדין טוח במים, דכתב הרמ"א (שם בסעי' ה'), והטמנה שעושין במדינות אלו שמתמינים בתנור וטחון פי התנור במים שרי לכו"ע, והא"ד והידושי רע"א והגר"ז והא"ז פירשו דבריו, דאפילו הטמינו הקדירה ונתנו לתוך התנור ג"כ שרי דהא טוח במים ולא אתי לחתווי. אולם הפ"ז והמ"א והמהרש"ל ותו"ש ומאמר מרדכי אסרו להטמין הקדירה ולהניחו בתוך התנור, דאף דבוה ליכא למיחש לחתוי מ"מ שייך למנוח שמא יטמין ברמץ מגולה ולא עדיף מגפת של ויתים. וכתב בשע"ח צ"ע (ס"ק מו), והקרוב אלי שאילו ראו המחמירין את דברי הא"ז, לא היו מחמירין.

ולפי הלכה זו דמוח במים שרי וכמו שפירשו הא"ז והגר"ז והרע"א, יש להתיר נמי בנדו"ד דהרי בפלטה ליכא למיחש לחיתוי ואולי עדיף זה מטוח במים, שמוח במים הרי אפשר לפרק הסתימה וכמו שפותחין בשבת בבוקר לצורך סעודה ואז יש לחוש לחיתוי, ובפלטה בכל אופן א"א לחתות, ע"כ אפי' הניח הבשר עוף באלומניום מכוסה והיא אינה מוסף הבל מחמת עצמו אלא מחמת האש מתחתיה, מ"מ יש להתיר.

ד. אחרי כתבי כל זאת שמחתי למצא שכבר דנו האחרונים בזה, והוא בשש"ב (פ"א סעי' מה) ע"ש, ועי' שו"ת יביע אומר (ח"י סי' לג) שהאר"ך בזה, והעלה להתיר מכמה ראיות, ובפרט בפלטה חשמלית שאין כל אפשרות להגביר את מידת החום, עי"ש.

ובשש"ב (שם בהערות אות רטז) כתב בשם הגר"ש, דמה שהתירו הטמנה בתוך התנור והוא טוח במים היינו שהקדירה ממונה בתוך התנור, משא"כ הכא שההטמנה היא בבגדים חמים שמוסיפים הבל רואין את הבגדים כגפת וחול דאף דאין שייך בהם חיתוי אפ"ה אסור, וגזירה אמו רמין, ואף שכתב המש"ב דאין למהות באלו שנוהגין להעמיד קדירה ע"ג התנור ולכסותה בבגדים, דשאני התם שהאש הולכת ומתקררת, משא"כ בהשמשל, מכל מקום לענינינו יש לומר דגם להגר"ש מותר ליתן על הפלטה מע"ש בשר שלא נתבשל כלל, דע"כ לא קאסר אלא כשנותן לשם בשביל הטמנה וכמ"ש, ואפילו הוא מבושל כ"צ אסור, אבל הכא שהבשר עוף אינו מבושל כלל ונתנו על הפלטה בשביל שיתבשל הבשר א"כ אין זה הטמנה אלא בישול.

ה. ועוד מעט יש לדון להתיר, דהרי כל הטמנה במוח חז"ל היתה דבר שנתבשל כבר לגמרי או שנתבשל כמאב"ד ובכה"ג הניחו בדבר המוסף הבל כדי שימשך בישולו או שישמור חומו, אולם בנדו"ד כשמינה הבשר לשם בישול ועוטפו היטב בנייר כסף לאו משום הטמנה הוא אלא כדי שימדה בישולו ודין הנייר כסף כדון הקדירה עצמה שנתנה לשם שיהוי דבכה"ג מותר. וכמו בסיד לחץ דלא מצאנו שהפוסקים יאסרו אותו כיון שהמאכל מתבשל יותר מהר, הכא נמי ע"ה הנייר כסף.

ואיכרא, דמה שמוען המשכיר שנרמה לו שאמר לו זאת מראש שהיונקר"ם מקולקל, הרי איהו קא מודי שהוא מסופק בזה, וא"כ המוציא מחבירו עליו הראיה. [ובפרט שניכרין דברי אמת שהשוכר לא היה שוכר את הדירה אם היה יודע זאת תחילה]. ולכאורה הוא הדין נמי לענין הסורגים, יש לדון כן. דכיון דאולינן בתר מנהג המקום, הרי הנהוג הוא לעשות סורגים בדלתות הפונות לרשות הרבים, ובפרט במקומות הסמוכים גם לבני נכר, כמו הבית בנידון דידן, ושכיהו גנבי, וגם חוקי חברות הביטוח מחייבים זאת, לכן הסברא נוטה לומר שהשוכר יכול לחייב את המשכיר לתקן לו את הסורגים.

ומה שמוען המשכיר שהשוכר לא דיבר כלל מזה, נראה דלא סגיא בהכי להוציא ממנו ממון.

דהנה בהדיא כתב הרמ"א (שם בס' שיה, סעי' א) בזה"ל, ואע"פ שנסכם שם השוכר וראה שלא היו שם דברים אלו לא אמרין דנתפיים כמה שראה אלא על המשכיר לתקן, עכ"ל. ובפרט בנידו"ד דשניהם מודים שהיו שם אנשים בחדר זה בשעה שבא השוכר לראות הדירה, והוא לא נכנס שם כל כך רק ראה מרחוק, [אך טוען המשכיר שהיה יכול ליכנס ולברוק היטב]. והמשכיר אמר לו שצריכים לעשות שם דלת, רק למענתו הוא התכוין לדלת עץ, והשוכר היה פשוט לו שמדובר על דלת של סורגים, עכ"פ מידי ספקא לא נפקי. [ויש להוסיף דגם דמים מודיעים כאן, כי סכום דמי השכירות שסיכמו ביניהם שווה בהדיא לדירה שמתוקן גם המערכת חומים וסורגים כראוי וכיאות].

המשך (מעמ' 3) בענין אכילה קודם תפילת ערבית:

ולפי רבנן א"א להתפלל מעריב או, דא"כ הוי תרתי דסתרי, דמתפלל מנחה אחרי פלה"מ כרבנן, וכששוב יתפלל מעריב לפני חצי שעה הרי זה כרבי יהודה דס"ל דתפילת ערבית מפלג המנחה. וא"כ מה שמתפלל מידי פעם אחרי עשרים דקות הוא מפני הדוחק ומקפיד באותו יום שלא יהיה תרתי דסתרי ויתפלל מנחה לפני פלה"מ, וא"כ אסור לו לאכול לפני שקורא שנית.

מיהו יש מקום לומר שעצם זה שמדיד פעם מתפלל מעריב בעשרים דקות, ובאמת לא כ"כ מדקדק שלא יהיה תרתי דסתרי (דמתפלל מנחה אחרי פלה"מ), מוכיח בעליל שמיקל שבג' רבעי מיל אחרי שקה"ח יוצא ג' כוכבים כמבואר בגמ' ואף שאנו בעינינו ראייה מוחשית והרי אין אנו רואים או ג', על כרחך דחולשת ראייתנו היא הגורמת, ומה שחוזר ואומר ק"ש לאחר זמן הוא רק לחומרא. וא"כ לפי הנתבאר מותר לאיש זה לאכול סעודת פת מבלי להזיקק לשומר.

ואך אחד שבאמת נמנע מלהתפלל אחרי עשרים דקות אלא באונס גמור, וגם מקפיד או שלא יהיה תרתי דסתרי, הרי מה שחוזר וקורא ק"ש יותר מאוחר הוא מפני שנוקט לדינא שעדיין לא יצא, וא"כ אסור לו לקבוע סעודה אלא א"כ ימנה שומר להזכירו לקרוא ק"ש שנית.

נתיבות השי"ם

פנינים יקרים מתוך השיעור בנמרא בסדר 'עמוד היומי'

~ בירור המנהג שכל אחד [גם הנשים] מברך ברכת האור במוצאי שבת ~

- א. בנמי ברכות (דף נג ע"א) איתא, ת"ר הוי יושבין בבית המדרש והביאו אור לפניהם, בית שמאי אומרים כל אחד ואחד מברך לעצמו, וב"ה אומרים אחד מברך לכולם, משום שנאמר כרום עם הדרת מלך. ומעמא דבי"ש דחיישו מפני ביטול בית המדרש, ולהלכה נפסק כב"ה, כמבואר במושו"ע (פי' רחצ, סעי' יד) אחד מברך לכולם.
- ב. והקשו רבנן קמאי ז"ל, הא קי"ל לעיל (ברכות, דף מג ע"א) דבעי הסיבה, ובלא הסיבה אין הא' פוטר את כולם, והיכי אמרין הכא שהאחד מברך לכולם, ויתרין הרא"ש (פי' ג. פרק ה) בזה"ל, שאני התם כיון דצריך הסיבה, ולא הסיבו, לא קביעו לצאת אחד מברכת חבירו, אבל הכא הוי כמו יין אליבא דרב (שם) דלא בעי הסיבה, ואפילו לרבי יוחנן דאמר יין בעי הסיבה, ה"מ דחשוב ורגילין להסב עליו, אבל שאר ברכות כמו שהסיבו דמי עכ"ל. מיהו תירוץ זה אינו מעלה ארוכה אלא לפי ל"ק דמוציא דהסיבה (שם), דיין בעי הסיבה, ושאר דברים אין צריך הסיבה, וכן באמת פסק הרא"ש, וכ"פ השו"ע (פי' קיג, סעי' יא). אבל לל"ב, דרק ביין מהני הסיבה, וכ"פ הרמ"א (שם), א"כ דהרא הקושיא.
- ג. והנה בשו"ת נתיבות אדם (חלק א, סי' יא) ביררנו בארוכה (ועי"ש מקורות הדברים) דאיכא מחלו' רבתי בשורש גדר ברכת בורא מאורי האש, וי"א דהוי ברכת הנהנין, וי"א דהוי ברכת חובה כברכת המצוות והשבת. דעת הרא"ש ותר"י והכלבו והתוס' משמע דהוי ברכת הנהנין, דעת הרשב"א דהוי כברכת חובה, ודעת הרישב"א דהוי כברכת שבת, ודעת הפני" דהוי כברכת השבת וההוראה, ודעת המג"א דהוי ברכת הנהנין, ודעת הפמ"ג דהוי כברכת השבת והמצוות, ודעת המש"ב נמי דהוי כברכת חובה.
- ד. ולפי"ז אפשר ליישב המנהג שכל אחד מברך ברכת הכשמים ובורא מאורי האש, והוא כדי לצאת ידי כל הראשונים, דהיינו דס"ל דברכת כשמים ומאור הוי ברכת הנהנין, ובעי הסיבה, ואפילו את"ל דהוי מניע ההנאה לכולם כב"א, מ"מ י"א דעכ"פ ישיבה מיהא בעי, ואנן מבדילין מעומד, ואי משום הסברא דמינו דקבעי אהבדלה קבעי נמי אברכת כשמים ומאור, נתבאר לן דצ"ע בסברא זו, וביותר דתוס' משמע דטוב שיהיה בישיבה, וכאמור אנו עומדים בהבדלה, ולכן מברכים כ"א בפני"ע]. ויש לצרף דיעות הפוסקים דאע"ג דאחד מברך לכולם משום כרום עם הדרת מלך, מ"מ עדיף לכתחילה שכל אחד יברך לעצמו, (עי' מהרשד"ם (א"י"ת סי' ט), ושו"ת מבי"ש (ח"א סימן ק"ע)).

הנאון רבי שמשון דרייפוס שליט"א

מו"צ בבית ההוראה

ודומו"צ בקהל חסידי ערלוי, קממון ירושלים

שאלה: האם מותר להניח בשר חי בתוך תבנית העשוי אלומיניום, ולעטפו היטב בנייר כסף כדי שיוסיף חום בעת הבישול, ולהניחו על הפלטה של שבת לפני כניסת השבת, באופן שיהא מוכן לסעודת הלילה.

תשובה: מותר, וכך מורה למעשה מו"ר הרב שליט"א.

ביאור הענין: א. הנה יש לדון בזה גם לאיסור שהיה, וגם לאיסור הטמנה. דכשהיה אסור להשהות קידרא חייתא אם מתבשלת לצורך סעודת הלילה [כמסקנת המג"א והפ"ז וש"פ (סי' רנ"ג ס"ח)] כ"א על כירה גו"ק, דאי הכירה אינה גו"ק יש לחוש דיחתה למחר בישולו לצורך סעודת הלילה, וא"כ היה נראה לאסור בדין דהכא, כיון דמשהה בשר חי לצורך סעודת הלילה על הפלטה. והנה דעת החו"א שפלטא אינה נחשבת כגו"ק אע"פ שאי אפשר לשנות בה מידות החום, [החו"א עצמו עוסק בכיסוי פח הנהוג, ומעמנו שאין החום מתמעט כל כך (עי' חו"א סי' לו ס"ק יא)]. אבל דעת הרבה אחרונים, [עי' אג"מ (ח"ד סי' ע"ד), שש"ב (פ"א הערה ע"א), שבח"ל (ח"ה סי' ל), הליכות משה (פ"א ס"א)] דפלטא כן נחשבת לגו"ק כיון דא"א לשנות בה את החום ואין בזה אפשרות לחתות, ולכן מדין שהיה מצאנו להתיר שאלה זו.

ב. אלא מדין הטמנה יש לדון, דהנה איתא בגמ' (שבת מז:): אמר ר' זורא קופה שטמן בה אסור להניחה על גפת של זיתים משום דמסקי הבלא, וכתבו התוס' (מת. ר"ה דותים מסקי הבלא) מכאן יש לאסור להניח גחלים תחת הקדירה אפי' יתן עליהם אפר, שהרי הגחלים מעלין הבל למעלה כמו גפת של זיתים וכן פסק השו"ע בסי' רנ"ז (פעי' ח'), שכתב אע"פ שמוותר להשהות קדירה ע"ג כירה שיש בה גחלים על פי הדרכים המבוארים בסי' רנ"ג, אם היא מכוסה בבגדים אע"פ שהבגדים אינם מוסיפים הבל מחמת עצמן, מכל מקום מחמת אש שתחתיהם מוסיף הבל ואסור.

ובמעם הדבר שאסור להטמין בדבר שאין מוסיף הבל ולהניחו על גבי דבר שמוסיף הבל מצאנו בזה ב' טעמים, התוס' (שם) כתבו, דמעם האיסור להטמין בדבר שאין מוסיף הבל ותחתיו הוא מוסיף הבל, משום דאיכא למיחש שמא יבא להטמין גם בתוך הדבר שמוסיף הבל. ונמצא לפי"ז, דפלטא של שבת דא"א שיבא לירי הטמנה, דא"א להטמין בתוכו, א"כ אפי' יהא מוטמן המאכל בתוך דבר שאין מוסיף הבל, ויהא מותר ליתן על גביו בשבת.

אמנם מדברי הרא"ש (פ"ד סי' ב) עולים תרי טעמי, א. כדברי התוס'. ב. דקדירה שנתנה לשם הטמנה אסור, ומשא"כ כשמניחה במקום שבישלה כל היום תחילת נתינתה לא היתה לשם הטמנה (ועי' שמי"ש בזה הסוגיא), וא"כ בנידון דידן יש לאסור, כיון שתחילת הנחתה היתה באופן הטמנה ולא בישלו שם מקודם.

כרם יש למצוא היתר גם להרא"ש בנידון דידן, דהרא"ש תירץ דאם נתן בקופה לשם הטמנה אסור להניחה ע"ג גפת משום דהגפת מסקי הבלא, וחז"ל גזרו דאסור להטמין במוסיף הבל משום שמא יטמן ברמין, אבל בנידון דידן לא הניחו לשם הטמנה אלא לשם בישול, וא"כ י"ל דבכה"ג לא גזרו חז"ל.

~ המשך בעמ' 2

(סי' רל"ה ורס"ז), דדברי המ"ב כרס"ז [שאם אין חצי שעה עד צה"כ אין להתחיל סעודה] נלקחו מהמ"א (שם). ועי' מה שתיירץ, וכדבריו כתב במחצה"ש (סי' רלה).

ולפי הכנתנו לעיל שהושוו דברי הפ"ז עם דברי המג"א, ורק במכוין לצאת אין איסור לקבוע סעודה, הא בלא"ה יש איסור, הפ"ז יורה לדברי המג"א בסי' רס"ז. ועל פי זה יבואר ישוב סתירת המ"ב, דבסי' רל"ה מייירי ברנ"ל להתפלל מפלה"מ ולצאת עיקר חובת ק"ש אז, ולכן כתב דמותר להתחיל לאכול גם אם הגיע צה"כ, אלא שנכון להיזהר בהגיע זמן צה"כ (ולא חשש לסמוך לצה"כ) לקרות מיד. ובשעה"צ (סי' רלה, ס"ק כד) ציין לדבריו בשעה"צ סי' רס"ז. ובדעת הפ"ז הבין הרד"ח (סי' קלו, סעי' ג) שדעתו דכל שקרא שוב אין איסור לאכול אף שלא יצא יד"ח וחזור לקרוא מעיקר הדין, ועל פי זה כתב המ"ב ב"רס"ז דאין למחות ביד המקילין ריש להם על מי לסמוך, דהיינו דעת הפ"ז (שעה"צ, ס"ק יא), מיהו השעה"צ עצמו מפסק בהכנה זו ב"מ"ב, דאפשר דהמ"ז יורה למ"א במקרה שרגיל להקפיד לקרות מצה"כ שאפילו אם התפלל קרא ק"ש מפלה"מ אסור לקבוע סעודה כשמגיע חצי שעה לפני צה"כ. וכאמור ב"מ"ז סי' רל"ה סק"ב וסק"ג ל"ב נראה שהתיר לאכול רק כשהחזיר וקרא בתורת חומרא לרווחא דמילתא והוה ממש כדברי ה"ד אפרים והמחה"ש בדעת המ"א וכתבת השעה"צ (וצ"ע האך הבין הרד"ח בדברי המ"ז).

והמשנ"ב (בסי' רלה) מסיים דבהגיע זמן צה"כ ממש נכון ליזהר בזה שלא לקבוע סעודה ע"כ, ומעמנו כמבואר בשעה"צ דחוששין לדעות שאין יוצאין יד"ח ק"ש לפני צה"כ. ולפי"ז עולה, שכל שחזור וקרא ק"ש יותר מאוחר, מעיקר הדין - ולא רק בתורת חומרא - אסור להתחיל לאכול כשמגיע ח"ש סמוך לצה"כ. ולכן מי שרגיל להתפלל מעשרים דקות אחרי השקיעה, מן הסתם סובר שוהו זמן צה"כ מעיקר הדין, דהו"ג רבעי מיל אחרי שקה"ח (של הגאונים), ורק אגן הוא דחולשת ראייתו או נסיבות אחרות מטעה אותו שלא רואים ג' כוכבים בינוניים, ומה שחזור וקרא ק"ש יותר מאוחר הוא רק בתורת חומרא, ולכן מותר לו לאכול לפני שקורא שנית.

ואכן מי שמקפיד להתפלל מעריב מחצי שעה אחרי שקה"ח ורק מידי פעם מתפלל בעשרים דקות אחרי שקה"ח, ל"כ נוקט שלפני זה אינו צה"כ, ~ המשך בעמ' 2

הנאון רבי דוד אהרמן שליט"א

מו"צ בבית ההוראה

בעמח"ס עוז בהדר וש"ס, רמת שלמה ירושלים

שאלה: אחד שרגיל להתפלל מעריב לפחות חצי שעה אחרי שקיה"ח, אמנם לפעמים מתפלל עשרים דקות אחרי השקיעה, על מנת לקרוא ג' פרשיות דק"ש יותר מאוחר. האם מותר לו לאכול סעודת פת לפני שקורא ה' פרשיות שנית, או שצריך לעשות שומר.

תשובה: אין צריך שומר. ורק אחד שמקפיד תמיד להתפלל אחרי חצי שעה אלא א"כ הוא אנוס, אסור לקבוע סעודה בלא שומר.

ביאור הענין: הנה בריש ברכות מביאים הראשונים את דברי הירושלמי, דהא שקוראים ק"ש בתפילת ערבית הוא כדי לעמוד בתפילה מתוך דברי תורה, ואינו יוצא בזה יד"ח קרי"ש. וכתב רש"י (שם), דלפיכך חובה עלינו לקרותה משתחשך, ובקריאת פרשה ראשונה שאדם קורא על מנתו יצא. והנה בתלמודי רבינו יונה פוסק כהירושלמי, ואך לדברי רש"י שיצא יד"ח בק"ש על המטה איננו מסכים מכה הרבה קושיות, ומהו, שהרי אסור לקבוע סעודה לפני שיצא יד"ח חובת ק"ש וכמבואר בגמ' (ברכות, דף ד ע"ב), ולפי רש"י שיוצא יד"ח בק"ש על המטה - הרי שאוכל לפני שקורא ק"ש, ולכן יש לקרותה בצה"כ.

ובתוס' מבואר, שדעת ר"ת והר"י שיוצאין יד"ח ק"ש בק"ש שאומרים בביהכנ"ס מבע"י ודלא כירושלמי, עי"ש טעמם.

ובמג"א (סי' רלה, ס"ק ב) הביא דברי תר"י, ואח"כ כתב דהעולם נהגו עכשיו כר"ת שיוצאין בק"ש שקראו בבית הכנסת אע"פ שהוא מבע"י קצת, אבל כל אדם יחמיר לעצמו ויקרא על מנתו כל הק"ש, ולפחות ב' פרשיות, ויכוין לצאת בה, ובקוין יזהר לקרותה אחר צה"כ, ואע"פ שאדם אוכל קודם יצא כמ"ש רש"י עכ"ל, ונראה מדבריו, דמה שמוותר לאכול לפני שקורא ק"ש על מנתו הוא מפני שנהגו לצאת יד"ח ק"ש בקריאה שקראו בביהכנ"ס מבע"י וכר"ת, ורק "מתמירין" לקרותה שנית, לכן אין איסור לקבוע סעודה לפני קריאה זו.

ועי"ש ב"מ"ז (שם) שנ"כ כתב שמכוין לצאת כביהכ"נ עם הציבור, ומה שחזור וקורא על מנתו הוא רק לרווחא דמילתא, ובוה אין איסור לקבוע סעודה, עכת"ד, ונראה שדברי המ"א כדברי המ"ז.

והנה במשנ"ב (שם, ס"ק יט) כתב בשם המ"א והמ"ז, דהקורין ומתפללים מבע"י (מפלה"מ) אע"ג שיש להם לחזור ולקרות בצה"כ אפי' מותר להם לאכול קודם שיקרא שנית, שהרי עכ"פ קרא, ומ"מ בהגיע זמן צה"כ ממש נכון ליזהר גם בזה עכ"ל. ומבואר דעת המ"ב, דמעיקר הדין אין איסור לאכול אף שקרא ק"ש לפני צה"כ, אלא שנכון ליזהר בזה (מצה"כ). אולם בסי' רס"ז כתב המ"ב, שאם אחרי התפילה אין חצי שעה עד צה"כ יש ליזהר שלא להתחיל לאכול עד שקרא, מיהו הנהוג להקל בזה אין למחות בידו ריש לו על מה לסמוך עכ"ד, ומבואר דמעיקר הדין אסור להתחיל לאכול עד שקרא ורק אין למחות למיקל, והדברים סותרים.

אכן בשעה"צ (סי' רסו, ס"ק יא) כ' בשם ה"ד אפרים, דסתירה זו נמצאת גם במג"א (סי' רל"ה ורס"ז), דדברי המ"ב כרס"ז [שאם אין חצי שעה עד צה"כ אין להתחיל סעודה] נלקחו מהמ"א (שם). ועי"ש מה שתיירץ, וכדבריו כתב במחצה"ש (סי' רלה).

ולפי הכנתנו לעיל שהושוו דברי הפ"ז עם דברי המג"א, ורק במכוין לצאת אין איסור לקבוע סעודה, הא בלא"ה יש איסור, הפ"ז יורה לדברי המג"א בסי' רס"ז. ועל פי זה יבואר ישוב סתירת המ"ב, דבסי' רל"ה מייירי ברנ"ל להתפלל מפלה"מ ולצאת עיקר חובת ק"ש אז, ולכן כתב דמותר להתחיל לאכול גם אם הגיע צה"כ, אלא שנכון להיזהר בהגיע זמן צה"כ (ולא חשש לסמוך לצה"כ) לקרות מיד. ובשעה"צ (סי' רלה, ס"ק כד) ציין לדבריו בשעה"צ סי' רס"ז. ובדעת הפ"ז הבין הרד"ח (סי' קלו, סעי' ג) שדעתו דכל שקרא שוב אין איסור לאכול אף שלא יצא יד"ח וחזור לקרוא מעיקר הדין, ועל פי זה כתב המ"ב ב"רס"ז דאין למחות ביד המקילין ריש להם על מי לסמוך, דהיינו דעת הפ"ז (שעה"צ, ס"ק יא), מיהו השעה"צ עצמו מפסק בהכנה זו ב"מ"ב, דאפשר דהמ"ז יורה למ"א במקרה שרגיל להקפיד לקרות מצה"כ שאפילו אם התפלל קרא ק"ש מפלה"מ אסור לקבוע סעודה כשמגיע חצי שעה לפני צה"כ. וכאמור ב"מ"ז סי' רל"ה סק"ב וסק"ג ל"ב נראה שהתיר לאכול רק כשהחזיר וקרא בתורת חומרא לרווחא דמילתא והוה ממש כדברי ה"ד אפרים והמחה"ש בדעת המ"א וכתבת השעה"צ (וצ"ע האך הבין הרד"ח בדברי המ"ז).

והמשנ"ב (בסי' רלה) מסיים דבהגיע זמן צה"כ ממש נכון ליזהר בזה שלא לקבוע סעודה ע"כ, ומעמנו כמבואר בשעה"צ דחוששין לדעות שאין יוצאין יד"ח ק"ש לפני צה"כ. ולפי"ז עולה, שכל שחזור וקרא ק"ש יותר מאוחר, מעיקר הדין - ולא רק בתורת חומרא - אסור להתחיל לאכול כשמגיע ח"ש סמוך לצה"כ. ולכן מי שרגיל להתפלל מעשרים דקות אחרי השקיעה, מן הסתם סובר שוהו זמן צה"כ מעיקר הדין, דהו"ג רבעי מיל אחרי שקה"ח (של הגאונים), ורק אגן הוא דחולשת ראייתו או נסיבות אחרות מטעה אותו שלא רואים ג' כוכבים בינוניים, ומה שחזור וקרא ק"ש יותר מאוחר הוא רק בתורת חומרא, ולכן מותר לו לאכול לפני שקורא שנית.

ואכן מי שמקפיד להתפלל מעריב מחצי שעה אחרי שקה"ח ורק מידי פעם מתפלל בעשרים דקות אחרי שקה"ח, ל"כ נוקט שלפני זה אינו צה"כ, ~ המשך בעמ' 2

נתיבות רבותי

לחג הנהגות ושבחות מנדולי הדור זצ"ל

תפילה

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, ובמדרש (ברר סח, א), רבי שמואל בר נחמן פתח (תהלים, פרק קכא, פס' א) שיר למעלות אשא עיני אל ההרים, אשא עיני אל ההורים למאלפני ולמעבדני כו' עכ"ל. ודרשינן התם כל המזמור על עיניו של יעקב בהליכתו לבית לבן, ויש להביא טעם מה השייכות של מזמור זה ליעקב אבינו. והנראה בזה, דהנה עה"פ (שם) ויפגע במקום וילך שם וגו' וישב במקום ההוא, איתא במדרש (שם יא), כאן שבב, אבל כל כ' שנה שעמד בביתו של לבן לא שבב, ומה היה אומר, ר' יהושע בן לוי אומר ט"ו שיר המעלות שבספר תהלים כו'. הרי דיעקב כבר אמר אלו המזמורים, וזה נבוא אל הביאור באמרו אשא עיני וכו'. וכן א"ל בגמ' (סוכה, דף נג ע"א) דוד אמר ט"ו שיר המעלות אלו כשבא לצקת היסודות לבנין ביהמ"ד. ונקדים דבר נפלא שראיתי בספר באר יוסף להגה"צ רבי יוסף סלנט זצ"ל עה"פ להלן (כט, יא), וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבן, ופ"י רש"י, ויבן, לפי שצפה ברוח הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה. דבר אחר, לפי שבא בידים ריקניות, אמר, אלעזר עבד אבי היו בידו נזמים וצמידים ומגנות, ואני אין בידו כלום. וכתב ע"ז בספר הנ"ל ח"ל, אפשר, שענין בכייתו על שאינה נכנסת עמו לקבורה, ושבבה על זה בקול רם, כמו שנאמר, וישא את קולו ויבן, היה בזה מלבד עצם הדבר בפשטותו, ענין עמוק יותר, שצפה ברוח הקודש גם כן בטעם וסיבת הדבר שתקבר על אם הדרך, וכמו שפירש רש"י בפרשת ויח, על הפסוק ואני בבואי מפתן מתה עלי רחל, שהוא כדי שתהיה לעזרה לבניה כשיגלה אותם בבואו ויהיו עוברים דרך שם, יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים, שנאמר קול ברמה נשמע נהי בני תמוררים רחל מבכה על בניה, וראה איך שירחל תבכה על זה בקול רם, וכמו שנאמר, קול ברמה נשמע, ותרגם יונתן, ברמה היינו בקול רם, או כמו שפירש הרמב"ן (פרי ושלח), שנשמע הקול עד רמה, שהוא רחוק הרבה ממקום קבורתה, ועל זה, על הגלות, ועל בכייתה של רחל בנהי בני תמוררים, בכה יעקב גם כן בקול, ולזה וישא את קולו ויבן. [ועקב אבינו השיג ברוח הקודש מה שאירע בכמה מאות שנה אחר כך].

ומבואר כאן, דיעקב אבינו עוד לפני שבא להקים את כלל ישראל השבטים הק' כבר נשא את קולו בבכי לעורר רחמים כאשר ראה ברוח קדשו את קול הבכי של רחל אמנו שיהיה הולך ונשמע עד רמה להיות לעזרת ישראל בגלותם בשעת חורבן בית המקדש, כנ"ל.

ובזה מה מאוד יזמנת להבין מה שדרש רבא בגמרא (זבחים, דף נד ע"ב), בהא דכתיב (שמואל א, פרק יט), ששלח שאול מלאכים אל בית דוד לשמרו ולהמיתו בבוקר, והוגד הדבר למיכל אשתו, והורידו דרך החלוק, ואומר הכתוב (פסוק יח), ודוד ברח וימלט ויבא אל שמואל המתה ויגד לו את כל אשר עשה לו שאול וילך הוא ושמואל וישבו בניו. וכי מה ענין ניות אצל רמה, והרי הן שתי מקומות שונים. אלא שהיו יושבין ברמה ועוסקין בניו של עולם, ופירש רש"י, למצוא מקום לבית הבחירה מן התורה. ותמיהין העולם, איך היה מתאים זמן זה לעסוק בענין בית המקדש, והרי מן הראוי היה בשעה כזו לעסוק בענין הצלתו של דוד, כשהוא בורח וממלט על נפשו להינצל מחרבו של המלך, ואיך היה להם ישוב הדעת ומנוחת הנפש בשעה קשה כזו לעסוק בניו של עולם.

אלא להנבאר אפ"ל, דהיות שעד לכאן ברמה נשמע קולה של רחל שממרמת ברחמים על בניה בשעת חורבן בית המקדש, וכבר עורר יעקב אבינו בבקשת רחמים על בניו זה, שתתקבל ברחמים ורצון, אשר על כן נספג כאן בתוך האדמה כוח קדושה של התעוררות ורחמים שהיה לעזרה ומשען לדוד בברחו מפני שאול, שיובל להתחזק ולהתורם לעסוק בענין ביהמ"ק.

ולמדים אנו מכאן, שהתפילות של האבות הק' מסייעים לדורות הבאים שיהיה באפשרות להתחזק בכל המצבים אפילו כשנמצא במצב של סכנת נפשות, כבר ראו זאת ברוח קדשם ומעתירים ומתפללים על כך, וזה נתן הכוח לדוד בעת דחקו להתחזק ולעסוק בענין בית המקדש, באשר כבר התפללו על זה יעקב אבינו, ועל קול התפילה העתיד להגיע לרמה על ידי רחל אמנו, וכאמור.

נתיבות ההלכה למעשה

המשך

אמירה לעכו"ם לצורך סעודת שבת - ואה"נ שהכרעת הפוסקים בזה לחומרא כמש"כ שם המשנ"ב - אך בשעת דחק וצער גדול, וגם היו צורך סעודת שבת, ושמחת חתן, יש מקום לצדד היתר.

ויותר מזה היה נלענ"ד לומר בזה, דעך כאן לא החמירו בזה הפוסקים שלא לסמוך על שיטת העיטור היתר אמירה לנכרי במקום מצוה אף לצורך גדול, אלא שלא ינהגו כן בקביעות לכתחילה, אף כשהיה אפשר לעשות כן בענין אחר. ולכן יצאו ביד חזקה לבטל המנהג שעשו כן לכתחילה, להדליק נר בשבת ע"י עכו"ם בבית הכנסת לצורך תפלה ולימוד תורה, או מה שהיה נהוג לעשות כן ביוהכ"פ לפני תפלת נעילה, ובהכי איירי הפרמ"ג (סי' שו א"א, ס"ק ה) והגה"מ (מהר"ק, סי' לג) וכן כל גדולי הפוסקים הנ"ל דנו"ג בזה, דכשמענינים בדבריהם רואים שהיו נוהגים כן מתחילה לומר לנכרי שידליק בשבת, דמכיון על שיטת העיטור דמתיר אמירה לנכרי במקום מצוה, וכנ"ל, ועל כך התנגדו לנהוג כן, בדאפשר בדרך אחרת, לעשות נרות גדולות מערב שבת ויוהכ"פ.

אבל היכא שאירע אונס באמצע השבת, ויש בזה צורך מצוה וצורך גדול, ככה"ל אפשר דשפיר יסכימו כי יש לסמוך על דברי הרמ"א דמסך בזה על שיטת העיטור להתיר בכה"ג אמירה לנכרי אף במלאכה דאורייתא.

וסיוע לדברינו נראה ממש"כ בביאור הלכה (ס' שלא, סעי' ו) בשם שו"ת כתב סופר לחלק כעין זה, לענין מילה בשבת, דכתב המג"א שם, דאפשר לסמוך על שיטת העיטור, לעשות אף מלאכה דאורייתא על ידי נכרי, כגון לחקן הסכין, וכתב הכת"ס ז"ל דהיינו דוקא ברליכא מוהל אחר שיש לו סכין מתוקן, אבל בדאיכא מוהל אחר שיש לו סכין מתוקן, הגם שאין רצונו להשאילו אין להתיר. ואפילו ברליכא מוהל אחר אין להקל לסמוך לקולא אלא אם כן היה מאתמול הסכין מתוקן, אבל אם פשע ולא הכין מאתמול, גם המג"א בעצמו אינו מתיר לחקן הסכין על ידי נכרי, ע"ש. חיונ מנהג כמש"נ, דנחתו לחלק לסמוך עכ"פ על שיטת העיטור בצורך גדול דוקא היכא דהוי במקרה של אונס, שלא היה אפשר לעשותו בענין אחר, ונסתייעו דברינו.

ולכן נראה דשפיר מסכימו עלה, וברור שאין להשוות מכאן למקרים אחרים וכל מקרה נדון לגופו.

גליון זה נדפס לרגל שמחת נישואי החתן

כמר יונתן זאב רייזמן נ"י ~ לוס אנג'לס, ארה"ב

עב"ג אהובה נחמה תחי'

בת הרב ברוך זאב הלברשטאם שיחי' ~ פייסאק, ארה"ב

יה"ר שיזכו לבנות בית נאמן בישראל כרוכ ברכה וס' דרך ישראל סכא אכ"ר

מרכז תורה והוראה יד הרמ"ה

רחוב הרב ז'ולטי 4 רמת שלמה ~ טל': 02-5715727

זמני קבלת קהל

ביקר: 8:30-9:15

צהריים: 13:15-14:15

ערב: 18:45-19:45

זמני השיעורים

שיעור בגמרא: 19:45

שיעור הלכה: 20:15

שב"ס אחה"צ: חצי שעה קודם הדה"נ

לעילוי נשמת

כ"ס אדמו"ר הגה"ק

בעל ה'בית ישראל' מגור

רבי ישראל כהנא"ק רבי אברהם מרדכי זי"ע

נלב"ב אדר תשל"ו

מרכז תורה והוראה יד הרמ"ה

רחוב הרב ז'ולטי 4 רמת שלמה ~ טל': 02-5715727

ברכת מילא טבא נטג' למעלת האי גברא יבא חלומד לנס עמו
היו ולתיבות להמני השואלים במסירות עיראת, מגדולי התיארת

הנאור דביאברהם ברוך זכרש שלט"א

רב ומו"צ בבית הדיאא

~ לרגל שמחת נישואי בתו הכלה תחי' ~

מרכז תורה והוראה יד הרמ"ה

רחוב הרב ז'ולטי 4 רמת שלמה ~ טל': 02-5715727

שיעורים בחל' סתה ספי רבני בית ההוראה

הנאון רבי רחמים ז'די שלט"א

בימי שני, בריהב"נ 'המרכז' (ח' כהנא), בשעה 18:15

הנאון רבי אליהו ברונר שלט"א

בימי ה'שישי, בבית מדרשינו, בשעה 20:30

להערות והארות בכל נושאי הגיליון, לקבלת הגיליון באופן דיגיטלי, ולתזומות והנצחות ניתן לפנות לכתובת המכון: פקס - 0773182436 דוא"ל - 8773182436@GMAIL.COM